

The Glories of Thai Crafts

Past . Present . Future

ทนายช่างศิลปหัตถกรรม ปี 2565

ประเภทเครื่องโลหะ (เครื่องลงยาสีร้อน (แบบโบราณ))

นายเอกฉันท จินอูไรรัตน์

นายเอกฉันท จินอุไรรัตน์ ทายาทช่างศิลปหัตถกรรม ปี 2565

ประเภทงาน : เครื่องโลหะ (เครื่องลงยาสีร้อน (แบบโบราณ))

เอกฉันท จินอุไรรัตน์ (56 ปี)

เครื่องลงยาสี เป็นศิลปะบนเครื่องใช้ เครื่องประดับ ที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ไทย เป็นงานฝีมือที่พัฒนามาพร้อมกับการทำเครื่องทอง เครื่องเงิน ในสมัยโบราณ วิชาช่างที่สืบทอดกันมาหลายร้อยปี ความวิจิตรบรรจงของเส้นสายลายไทย แต่งแต้มด้วยยาสีหลากหลายสีสันทับจินตนาการอันไร้ขอบเขตของช่างฝีมือไทย เป็นการช่วยเพิ่มคุณค่า ความมีชีวิตชีวา สร้างความงดงามอย่างมีศิลปะบนเครื่องใช้หลากหลายชนิด

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา

เริ่มจากการช่วยคุณแม่คือครูบุญมี จันอุไรรัตน์ ซึ่งเป็นครูศิลป์ของแผ่นดินประจำปี 2561 ทำงานหัตถกรรมเครื่องลงยาสีร้อนมาตั้งแต่จำความได้ รวมระยะเวลาในการทำงานด้านนี้กว่า 60 ปี เมื่อคุณแม่อายุมากขึ้นจึงเริ่มเป็นกำลังหลักในการผลิตเครื่องลงยาสีแทนคุณแม่ มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันเป็นผู้อนุรักษ์ สืบทอด การทำงานศิลปหัตถกรรมเครื่องลงยาสีร้อนที่สั่งสม สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ได้ถ่ายทอดให้ผู้ที่สนใจเพื่อเป็นการช่วยเหลือชุมชนในท้องถิ่นให้มีรายได้ และได้จัดตั้งเป็น “วิสาหกิจชุมชนเครื่องลงยาสีโบราณ” ในปี พ.ศ. 2552 จนถึงปัจจุบัน

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะเชิงช่าง

การลงยาสีร้อนแบบโบราณต่างจากการลงยาสีแบบอื่นๆ การลงยาสีร้อน ต้องลงจากยาสีหินสีนำมาบดให้ละเอียดแล้วนำมาเผาลงในชิ้นงานที่เขียนลายหรือแกะลายไว้ เมื่อหินละลายฝังเข้าไปในโลหะ หลังจากเย็นตัวก็จะติดอยู่ในเนื้อชิ้นงานเรียกว่าการลงยาสีร้อน ซึ่งต่างจากการลงยาสีในปัจจุบันที่ใช้สีกระป๋องหรือสีเรซินมาทาลงบนชิ้นงานเมื่อแห้งก็จะติดลงบนชิ้นโลหะ โดยการลงยาสีร้อนจะมีความคงทนกว่าและสีจะไม่เพี้ยน

ขั้นตอนที่ยากของการลงยาสีร้อนโดยปกติ จะทำบนพื้นผิวเรียบเนื่องจากเมื่อหินละลายจะ ไหลไปตามร่องต่างๆ ที่เขียนลายไว้ แต่ชิ้นงาน ที่ทำไม่ได้ทำเฉพาะเครื่องประดับที่เป็นลาย เรียบๆแต่รวมไปถึงกล่องและวัสดุต่างๆ ซึ่งทำ ให้การลงยาสีไม่ได้ทำในพื้นที่เรียบเพียงอย่าง เดียวจะลงตามแนวตั้งด้วยทำให้สีที่ละลายบาง ครั้งไหลเลอะไปทั่วชิ้นงาน ถ้าไม่มีประสบการณ์ มากพอก็จะทำให้สีไม่สม่ำเสมอ ขั้นตอนที่ยาก กว่านั้น คือ การนำหินยาสี 9 สีมาลงในชิ้นงาน ชิ้นเดียวเรียกว่าการลงยาแบบนพเก้าเนื่องจาก หินแต่ละสีมีจุดหลอมเหลวแตกต่างกันบางสี ละลายเร็ว บางสีละลายช้าถ้าเผาโดยไม่มี ประสบการณ์ หินบางสีก็จะไหม้ขณะที่บางสี ยังไม่ละลายเทคนิคคือการค่อยๆ ไล่ความร้อน จากสีที่ความร้อนสูงไปถึงสีที่ความร้อนต่ำจึงจะ ได้สีที่มีความหลากหลาย

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

เครื่องประดับและของใช้ลงยาสีลายดอกนพเก้าชุด ใช้เทคนิคการลงยาสีร้อนตามสินพเก้า ซึ่งจุดเด่นของเครื่องประดับและของใช้ลงยาสินพเก้าชุดนี้ นอกจากจะมีคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอยแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย และถือเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่ได้ครอบครอง

การทำงานที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยการขึ้นรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น กระเป๋า เข็มขัด ตลับลงยา ตลับใส่ของ แหวน กำไล ขึ้นรูปให้เกิดความสวยงาม สำหรับการลงยาสีร้อนซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของคุณเอกฉันท์ คือการลงยาสีแบบนพเก้า คือการนำหิน 9 สีมาลงในชิ้นงาน เพื่อให้ได้สีสันที่สวยงาม สมัยโบราณเรียกการลงยาแบบนพเก้าว่าเป็นสิริมงคลคือการนำหินหรืออัญมณี 9 สีมาลงในชิ้นงานชิ้นเดียว ที่เรียกว่านพเก้า คือ อัญมณี 9 สีที่เรียกว่า เพชรดีมณีแดง ทับทิมเขียวใสแสงมรกต เหลืองใสสดบุษราคัม แดงแก่กำโกเมน เอกสีหมอกเมฆนิลกาฬ ไพลินมุกดาหาร หมอกมัว แดงสลับเพทาย สัງวาลย์สายไฟฑูรย์

การพัฒนาสร้างสรรค์ปรับประยุกต์ หรือต่อยอดผลงาน

เครื่องใช้ที่สูญหายไปแล้วเช่นหลอดยานัดเดิมคนโบราณมีการนัตยา ต่อมาเริ่มมีคนนัตยาน้อยลงทำให้หลอดยานัดเป็นสิ่งที่ไม่ได้ใช้ จึงนำมาปรับปรุงขยายขนาดเพื่อที่จะนำไปใช้อย่างอื่นได้ เช่น นำไปเป็นหลอดใส่ไม้จิ้มฟัน ใส่ยาอม ยาต้มได้ คือการรู้จักปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น หรือกระเป๋าก่อนทำเป็นกล่องใส่ชากั๊ว หรือบุหรีต่อมานำมาพัฒนาเพิ่มขนาดให้สามารถนำมาบรรจุเครื่องประดับหรือของใช้ไม้สอยอื่นๆ รวมถึงพัฒนาจนเป็นกระเป๋าโดยเฉพาะการนำไปลงยาสีร้อนแบบนพเก้าเพื่อให้มีสีสันเพิ่มความสวยงามมากขึ้น

ทองจริง

ทองวิทยาศาสตร์

เครื่องลงยาสีโบราณมีการปรับประยุกต์ที่แตกต่างจากงานดั้งเดิม คือในอดีตมักจะทำจากเงินหรือทองแท้ ทำให้มีราคาสูงยากต่อการซื้อหามาใช้ ต่อมาได้พัฒนามาใช้ทองวิทยาศาสตร์ซึ่งราคาถูกกว่า จึงทำให้แพร่หลายและเป็นที่นิยมของลูกค้ามากขึ้น

ความมุ่งมั่นตั้งใจในการอนุรักษ์ สืบทอดในงานศิลปหัตถกรรม

ทุกวันนี้มีช่างที่ทำงานเครื่องลงยาสีร้อนน้อยลงเนื่องจากใช้เวลาฝึกฝนและระยะเวลาในการทำชิ้นงานนานและใช้ความชำนาญเป็นอย่างมากจึงอยากให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจงานศิลปหัตถกรรมไทยเครื่องลงยาสีร้อนเพราะนับวันก็จะเป็นงานที่หายากมากขึ้นเรื่อยๆ

ปัจจุบันได้จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเครื่องลงยาสีโบราณเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับชาวบ้าน และผู้ที่สนใจทั่วไป วางแผนจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เพื่อรวบรวมเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต รวมถึงสาธิตขั้นตอนวิธีการผลิตเครื่องลงยาสีร้อนแบบโบราณเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนรุ่นต่อไป รวมถึงรับเชิญเป็นวิทยากรและสาธิตให้กับหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี อีกทั้งยังจัดทำวีดิทัศน์ขั้นตอนและวิธีการผลิตผ่านสื่อออนไลน์เพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องเครื่องลงยาสีร้อนแบบโบราณของไทยให้เป็นที่รู้จักในระดับสากลใช้สื่อ social media เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ เช่น Facebook live

เกียรติบัตรหรือรางวัลที่เคยได้รับ (บางส่วน)

- หนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียน “วิสาหกิจชุมชนเครื่องลงยาสีโบราณ” พ.ศ.2552
- ประกาศนียบัตรเพื่อแสดงว่าได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ประเภทของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก เครื่องประดับลงยาสี โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 4 ดาว ในปี พ.ศ.2549, 2551, 2555, 2559 และ ระดับ 5 ดาว ในปี พ.ศ.2553
- ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการ OTOP Premium Go Inter และเป็นหนึ่งในสินค้า TOP OF OTOP ที่ได้ร่วมงานแสดงสินค้า BIG+BIH 2557
- ได้รับการคัดสรรจากกระทรวงพาณิชย์ให้รับรางวัล OTOP SELECT ในปี พ.ศ.2563

“

ได้สืบทอดงานฝีมือเครื่องลงยาสีของไทย ใช้เวลากว่า
ครึ่งศตวรรษคลุกคลีกับการทำเครื่องลงยาสี ก่อเกิด
เป็นความรัก ความผูกพัน แม้จะเป็นงานที่ต้องใช้ความ
มานะพยายาม และความพิถีพิถันอย่างมากทุกขั้นตอน
ก็ยังคงยึดมั่นกับการผลิตชิ้นงานที่มีคุณภาพดังเดิม
ทั้งยังยึดถือกรรมวิธีการลงยาสีร้อนแบบโบราณว่าเป็น
หัวใจของชิ้นงานที่มีคุณค่าทางศิลปะ เป็นงานที่มีครู ซึ่ง
ไม่อาจทดแทนได้ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เครื่องลงยาสี
จึงเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่สร้างความภูมิใจให้กับคนไทย
ขณะเดียวกันก็สร้างความประทับใจให้กับผู้มาเยือน
ชาวต่างชาติได้เสมอมา

”

The Glories of Thai Crafts

Past . Present . Future

